

Poradnik

w zakresie przyznawania i posiadania statusu
przedsiębiorstwa społecznego

Spis treści

1.	<i>Wprowadzenie</i>	3
2.	<i>Kto może ubiegać się o status przedsiębiorstwa społecznego?</i>	3
3.	<i>Jakie warunki należy spełnić, aby stać się przedsiębiorstwem społecznym?</i>	4
a)	Prowadzenie działalności odpłatnej lub gospodarczej	4
b)	Niezależność od władz publicznych.....	5
c)	Prowadzenie działalności w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub realizacji usług społecznych.....	5
d)	Minimalny poziom zatrudnienia.....	7
e)	Co najmniej 30% osób zatrudnionych to osoby zagrożone wykluczeniem społecznym.....	7
f)	Posiadanie organu konsultacyjno-doradczego	9
g)	Ograniczenia w zakresie rozporządzania majątkiem	10
h)	Zasady przeznaczania zysku/nadwyżki bilansowej.....	11
4.	<i>Dodatkowe warunki posiadania statusu przedsiębiorstwa społecznego</i>	12
a)	Obowiązek informowania osób zatrudnianych o możliwości utraty prawa do specjalnego zasiłku opiekuńczego	12
b)	Wymóg tworzenia indywidualnych planów reintegracyjnych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.....	12
5.	<i>Procedura przyznawania statusu przedsiębiorstwa społecznego</i>	13
6.	<i>Obowiązki sprawozdawcze spoczywające na przedsiębiorstwach społecznych</i>	14
7.	<i>Nadzór i kontrola wojewody</i>	15

1. Wprowadzenie

Pojęcie przedsiębiorstwa społecznego zostało wprowadzone do porządku prawnego w ustawie z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 1812, z późn. zm.).

Do roku 2022 r., tj. do czasu przyjęcia przepisów prawnych na poziomie ustawy, podmioty ekonomii społecznej mogły uzyskiwać status przedsiębiorstwa społecznego na zasadach określonych w *Wytycznych Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020* oraz zapisów umów o dofinansowanie projektów.

Zgodnie z ustawą o ekonomii społecznej uzyskanie statusu przedsiębiorstwa społecznego wymaga wydania przez wojewodę decyzji administracyjnej. W związku z tym podmiotom, które na potrzeby realizacji projektów współfinansowanych z EFS OWES nadał status przedsiębiorstwa społecznego, nie nabywają automatycznie tego statusu w rozumieniu ustawy. Z formalnego punktu widzenia uzyskanie statusu na gruncie projektowym nie ma wpływu na postępowanie prowadzone przez wojewodę. Co ważne decydującą rolę odgrywa w tym wypadku inicjatywa podmiotu, który chcąc uzyskać status przedsiębiorstwa społecznego na gruncie ustawy, zobowiązany jest do złożenia wniosku.

Należy podkreślić, że wszystkie informacje zawarte w niniejszym opracowaniu odnoszą się wyłącznie do przedsiębiorstw społecznych, które uzyskują ten status na podstawie ustawy o ekonomii społecznej. Tylko takie podmioty będą również mogły korzystać z uprawnień, jakie wprowadza dla nich ustawa.

2. Kto może ubiegać się o status przedsiębiorstwa społecznego?

Status przedsiębiorstwa społecznego może uzyskać, zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy:

- podmiot ekonomii społecznej, o którym mowa w art. 2 pkt 5 lit. a oraz d-f ustawy, albo,
- jednostka tworząca podmiot ekonomii społecznej, o którym mowa w art. 2 pkt 5 lit. b i c ustawy.

Podmiotem ekonomii społecznej, który może uzyskać status przedsiębiorstwa społecznego, jest:

- spółdzielnia socjalna,
- spółdzielnia pracy (w tym spółdzielnia inwalidów i spółdzielnia niewidomych),
- spółdzielnia produkcji rolnej,
- organizacja pozarządowa o której mowa w art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, z wyłączeniem: partii politycznych, europejskich partii politycznych, związków zawodowych i organizacji pracodawców, samorządów zawodowych, fundacji utworzonych przez partie polityczne i europejskie fundacje polityczne,
- podmiot, o którym mowa w art. 3 ust 3 pkt 1, 2 lub 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (zdefiniowane poniżej),
- jednostka tworząca: warsztat terapii zajęciowej (WTZ), zakład aktywności zawodowej (ZAZ), centrum integracji społecznej (CIS) lub klub integracji społecznej (KIS).

Podmiot reintegracyjny nie może samodzielnie uzyskać statusu przedsiębiorstwa społecznego, wniosek musi być złożony przez podmiot prowadzący WTZ, ZAZ, CIS lub KIS.

3. Jakie warunki należy spełnić, aby stać się przedsiębiorstwem społecznym?

Warunki, jakie musi spełnić podmiot ubiegający się o status przedsiębiorstwa społecznego, zostały opisane w ustawie o ekonomii społecznej w art. 3, art. 4 ust. 1, art. 5 oraz art. 7-9.

a) Prowadzenie działalności odpłatnej lub gospodarczej

Podstawa prawna: Art. 3 ust. 1 ustawy	
Opis warunku:	Podmiot ubiegający się o status przedsiębiorstwa społecznego musi prowadzić co najmniej jedną z trzech typów działalności: <ul style="list-style-type: none"> • działalność odpłatną pożytku publicznego, • działalność gospodarczą, • inną działalność o charakterze odpłatnym.
Sposób weryfikacji:	Działalność gospodarcza weryfikowana jest na podstawie aktualnego odpisu z KRS potwierdzającego wpisanie podmiotu do rejestru przedsiębiorców. Działalność odpłatna pożytku publicznego lub inna działalność o charakterze odpłatnym weryfikowana jest na podstawie: <ul style="list-style-type: none"> • statutu, umowy spółki lub innego dokumentu o tym charakterze, lub • uchwały potwierdzającej fakt prowadzenia działalności odpłatnej pożytku publicznego przez PES, lub • ostatniego zatwierdzonego sprawozdania finansowego.

Analiza warunku:

Warunek jest spełniony jeżeli podmiot prowadzi jedną z wyżej wymienionych działalności.

Działalność gospodarcza to działalność o charakterze zarobkowym, prowadzona przez podmiot ekonomii społecznej, który aby ją prowadzić, musi być zarejestrowany w rejestrze przedsiębiorców KRS, co można zweryfikować poprzez odpis z KRS. Jeśli odpis z KRS zawiera wskazanie, że podmiot jest wpisany do rejestru przedsiębiorców, kryterium należy uznać za spełnione.

Fakt prowadzenia działalności odpłatnej pożytku publicznego podmiot ekonomii społecznej może potwierdzić poprzez odpowiedni zapis w: statucie lub innym dokumencie o charakterze ustrojowym, zatwierdzonym sprawozdaniu finansowym lub innym dokumencie wewnętrznym, np. uchwale odpowiedniego organu.

Inna działalność o charakterze odpłatnym, została zdefiniowana w art. 2 pkt 2 ustawy o ekonomii społecznej. To działalność oświatowa, działalność kulturalna lub działalność zarobkowa kół gospodyń wiejskich. W tym przypadku nie da się ustalić jednego sposobu weryfikacji spełnienia przedmiotowego warunku. Podmiot wnioskujący o przyznanie statusu przedsiębiorstwa społecznego powinien wskazać, jaką działalność prowadzi i przedstawić dokument, który to potwierdza

(potwierdzenie rejestracji takiej działalności, statut, uchwałę, sprawozdanie merytoryczne, sprawozdanie finansowe itp.).

b) Niezależność od władz publicznych

Podstawa prawna: Art. 3 ust. 2 ustawy	
Opis warunku:	Status przedsiębiorstwa społecznego może być przyznany wyłącznie, jeśli Skarb Państwa, jednostka samorządu terytorialnego, państwowa lub samorządowa osoba prawna nie posiadają nad podmiotem wnoszącym o status, kontroli w rozumieniu art. 4 pkt 4 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.
Sposób weryfikacji:	Weryfikacja warunku powinna nastąpić poprzez: <ul style="list-style-type: none"> • odpis aktualny z KRS lub innego rejestru; lub • statut, umowa spółki lub inny dokument o tym charakterze.

Analiza warunku:

Analizie podlega forma prawna wnioskodawcy.

- W przypadku stowarzyszenia osób fizycznych oraz spółdzielni socjalnych założonych przez osoby fizyczne warunek dotyczący kontroli nie podlega weryfikacji (gdyż członkami tych podmiotów są jedynie osoby fizyczne).
- W przypadku spółdzielni socjalnych, założonych przez organizacje pozarządowe lub jednostki samorządu terytorialnego (tzw. spółdzielnie socjalne osób prawnych), wymóg określony w art. 3 ust. 2 ustawy o ekonomii społecznej nie ma zastosowania, na co wprost wskazuje zapis ustawy. Jeśli wniosek o przyznanie statusu przedsiębiorstwa społecznego składa spółdzielnia socjalna, której założycielem są organizacje pozarządowe albo jednostki samorządu terytorialnego, warunek określony w art. 3 ust. 2 ustawy w ogóle nie podlega weryfikacji.
- W przypadku pozostałych form prawnych wnioskodawcy (np. fundacja, spółka, spółdzielnia zrzeszająca jednocześnie osoby fizyczne i prawne), w celu weryfikacji warunku konieczna jest analiza odpisu KRS lub innego rejestru, lub dokumentów o charakterze ustrojowym.

c) Prowadzenie działalności w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub realizacji usług społecznych

Podstawa prawna: Art. 4 ust. 1 ustawy	
Opis warunku:	Przedsiębiorstwo społeczne musi prowadzić działania mające na celu reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub realizować usługi społeczne.
Sposób weryfikacji:	Na podstawie zapisów statutu, umowy spółki lub innego dokumentu o tym charakterze. Weryfikacji należy dokonywać w oparciu o zawarte w ustawie o ekonomii społecznej definicje reintegracji społecznej i reintegracji zawodowej, a także katalog usług społecznych określonych w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych. Zapisy statutu lub umowy mogą nie mówić wprost o usługach społecznych lub o reintegracji społecznej i zawodowej. W związku z tym należy

	<p>zweryfikować, czy działalność podmiotu faktycznie wpisuje się w jedną z wymienionych przesłanek.</p> <p>W przypadku wątpliwości w zakresie działalności prowadzonej przez podmiot albo nieprecyzyjnych zapisów statutu lub innego dokumentu o charakterze ustrojowym, należy zwrócić się do wnioskodawcy z prośbą o przedstawienie dodatkowych wyjaśnień.</p>
--	--

Analiza warunku:

Przedsiębiorstwo społeczne może spełnić kryterium określone w art. 4 ust 1 ustawy o ekonomii społecznej na dwa sposoby. Pierwszy sposób to prowadzenie działań w celu reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Drugi sposób to realizacja usług społecznych. Przedsiębiorstwa społeczne mogą także łączyć oba cele, zatrudniając osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i realizując usługi społeczne.

Definicja reintegracji społecznej i zawodowej została określona w art. 2 pkt 7 i 8 ustawy o ekonomii społecznej. Reintegracja społeczna to działania mające na celu odbudowywanie lub nabycie i podtrzymywanie umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu, tym rehabilitację społeczną osób niepełnosprawnych. Reintegracja zawodowa to działania, które służą zdobyciu nowych kwalifikacji, kompetencji, wiedzy i umiejętności w celu odbudowania lub uzyskania i podtrzymania zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy i awansu zawodowego, tym rehabilitację zawodową osób niepełnosprawnych. Podmiot, który chce spełnić ten warunek powinien posiadać zapis w statucie lub innym dokumencie o charakterze ustrojowym, odnoszący się do reintegracji społecznej i zawodowej. Może to być uregulowane na poziomie celów podmiotu lub konkretnych realizowanych działań. Warunek określony w ustawie precyzuje, że działania w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej są skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Definicja usług społecznych została określona w art. 2 ust. 9 ustawy o ekonomii społecznej i odnosi się do katalogu usług społecznych określonych w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych. Lista usług społecznych, które może realizować podmiot, aby potwierdzić spełnienie tego kryterium jest dość szeroka i obejmuje: politykę prorodzinną, wspieranie rodziny, system pieczy zastępczej, pomoc społeczną, promocję i ochronę zdrowia, wspierania osób niepełnosprawnych, edukację publiczną, przeciwdziałanie bezrobociu, kulturę, kulturę fizyczną i turystykę, pobudzanie aktywności obywatelskiej, mieszkalnictwo, ochronę środowiska oraz reintegrację zawodową i społeczną. Podmiot może potwierdzić spełnienie warunku poprzez zapisy w statucie lub umowie spółki odnoszące się do jednego lub wielu obszarów usług społecznych. Może też wykazać konkretne działania, które prowadzi, a które wpisują się w obszar usług społecznych. Przy weryfikacji należy pamiętać, że podmiot nie musi prowadzić działań we wszystkich obszarach usług społecznych wymienionych ustawą.

Szeroka definicja usług społecznych przyjęta w ustawie o ekonomii społecznej sprawi, że wiele podmiotów ubiegających się o status przedsiębiorstwa społecznego będzie spełniać obie przesłanki określone w kryterium. Decydująca o ścieżce weryfikacji powinna być w tym wypadku deklaracja podmiotu wnioskującego o status przedsiębiorstwa społecznego, dotycząca celu jego funkcjonowania.

d) Minimalny poziom zatrudnienia

Podstawa prawna: Art. 5 ust. 1 ustawy	
Opis warunku:	Podmiot ubiegający się o status przedsiębiorstwa społecznego musi zatrudniać co najmniej 3 osoby na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę. Każda z tych osób musi być zatrudniona w wymiarze czasu pracy minimum 1/2 etatu.
Sposób weryfikacji:	<p>Warunek należy zweryfikować w oparciu o:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zaświadczenie z ZUS, lub • imienny raport miesięczny o należnych składkach i wypłaconych świadczeniach ZUS RCA, lub • kserokopie/skan 3 umów o pracę / spółdzielczych umów o pracę. <p>Dokumenty przedstawione do weryfikacji mogą zostać zanonimizowane. Wnioskodawca może usunąć z nich dane osobowe pracowników, np. zostawiając inicjały osób zatrudnionych.</p> <p>W przypadku, jeśli pracownicy zostali zatrudnieni w krótkim czasie przed złożeniem wniosku o przyznanie statusu przedsiębiorstwa społecznego i z tego powodu nie zostali jeszcze ujęci w ostatnim miesięcznym raporcie ZUS RCA, możliwe jest przedstawienie kopii umów na potwierdzenie zatrudnienia 3 osób.</p>

Analiza warunku:

Warunek odnosi się wyłącznie do liczby osób zatrudnionych w danym podmiocie, bez analizy czy są to osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Nie ma też znaczenia okres zatrudnienia w tym podmiocie. Warunek należy uznać za spełniony, jeśli wnioskodawca zatrudnia co najmniej 3 osoby na podstawie umów o pracę lub spółdzielczych umów o pracę i każda z tych osób jest zatrudniona w wymiarze czasu pracy minimum 1/2 etatu. Do weryfikacji tego warunku nie są brane pod uwagę osoby zatrudnione na podstawie umów cywilnoprawnych, umów o świadczenie usług czy kontraktów menedżerskich. Nie weryfikuje się również osób zatrudnionych na podstawie umów o pracę lub spółdzielczych umów o pracę w wymiarze czasu pracy niższym niż 1/2 etatu. Do weryfikacji warunku nie można sumować wielkości etatów różnych pracowników zatrudnionych w tym podmiocie.

Nie ma obowiązku zliczania całkowitej liczby osób zatrudnionych. Oznacza to, że podmiot ubiegający się o status przedsiębiorstwa społecznego nie musi przedstawiać dokumentów potwierdzających łączną liczbę zatrudnionych osób. Wystarczające jest przedstawienie dokumentów, które potwierdzą zatrudnienie 3 pracowników.

e) Co najmniej 30% osób zatrudnionych to osoby zagrożone wykluczeniem społecznym

Podstawa prawna: Art. 5 ust. 2 ustawy	
Opis warunku:	Jeśli podmiot ubiegający się o przyznanie statusu przedsiębiorstwa społecznego ma na celu reintegrację zawodową i społeczną osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i został zweryfikowany pozytywnie jako spełniający przesłankę wskazaną

	w art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy, to minimum 30% ogółu osób zatrudnionych muszą stanowić osoby zagrożone wykluczeniem społecznym.
Sposób weryfikacji:	Na podstawie oświadczenia PES o stanie zatrudnienia lub odpowiednich zaświadczeń. Warunek podlega weryfikacji wyłącznie w sytuacji, gdy podmiot ubiegający się o status przedsiębiorstwa społecznego zadeklaruje we wniosku realizację celu reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Oznacza to, że jeśli podmiot zadeklarował się jako realizujący usługi społeczne, warunek wynikający z art. 5 ust. 2 ustawy nie ma zastosowania. Złożone oświadczenie powinno wskazywać ogólną liczbę osób zatrudnionych, liczbę osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę, które są zatrudnione w wymiarze czasu co najmniej 1/2 etatu i są zagrożone wykluczeniem społecznym oraz przestankę zagrożenia wykluczenia społecznego. W oparciu o te informacje należy obliczyć procentowy udział osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w ogólnej liczbie osób zatrudnionych. Jeśli wynosi on co najmniej 30% - warunek należy uznać za spełniony.

Analiza warunku:

Warunek podlega weryfikacji wyłącznie w sytuacji, gdy podmiot ubiegający się o status przedsiębiorstwa społecznego zadeklaruje we wniosku realizację celu reintegracyjnego. Oznacza to, że jeśli podmiot we wniosku zaznaczył jedynie realizację usług społecznych, warunek wynikający z art. 5 ust. 2 ustawy nie ma zastosowania.

Weryfikując warunek należy ustalić całkowitą liczbę osób zatrudnianych przez ten podmiot. Do ogółu osób zatrudnionych zalicza się osoby:

- zatrudnione na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę (niezależnie od wielkości etatu),
- zatrudnione na podstawie umowy o pracę nakładczą,
- świadczące pracę na podstawie umowy cywilnoprawnej,
- prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą niebędące pracodawcami (niezatrudniające innych pracowników) i świadczące na rzecz wnioskodawcy usługi nieprzerwanie przez okres co najmniej 3 miesięcy.

Kolejnym etapem weryfikacji jest sprawdzenie, ile spośród tych osób spełnia łącznie następujące kryteria:

- są to osoby zagrożone wykluczeniem społecznym (definicja jest określona w art. 2 pkt 6 ustawy o ekonomii społecznej),
- są zatrudnione w tym podmiocie na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę w wymiarze czasu pracy minimum 1/2 etatu.

Przy weryfikacji tego kryterium należy zwrócić uwagę na następujące kwestie:

- status osoby zagrożonej wykluczeniem społecznym należy oceniać według stanu bezpośrednio poprzedzającego zatrudnienie w przedsiębiorstwie społecznym. Fakt zatrudnienia oznacza bowiem, że osoba taka traci np. status osoby bezrobotnej czy poszukującej pracy. Ponieważ

jednak była bezrobotna z chwilą zatrudnienia, należy nadal traktować ją jako osobę zagrożoną wykluczeniem społecznym, dopóki jest zatrudniona w tym podmiocie. W tym kontekście nie ma znaczenia, od jak dawna osoba ta jest zatrudniona w podmiocie, gdyż ustawa nie wprowadza w tym zakresie żadnych wymogów czasowych. Oznacza to, że jeśli na dzień zatrudnienia w tym podmiocie osoba była zagrożona wykluczeniem społecznym, należy uznać, że posiada ten status nadal będąc już zatrudnionym w podmiocie ubiegającym się o status Przedsiębiorstwa Społecznego,

- konkretna osoba może spełniać kilka przesłanek wykluczenia społecznego z listy określonej w ustawie. Oznacza to, że należy zliczyć liczbę osób, które spełniają co najmniej jedną przesłankę wykluczenia społecznego. Nie wolno natomiast liczyć tej wartości jako sumy osób wpisujących się w każdą z przesłanek wykluczenia społecznego, gdyż może to prowadzić do policzenia jednej osoby wielokrotnie.

f) Posiadanie organu konsultacyjno-doradczego

Podstawa prawna: Art. 7 ustawy	
Opis warunku:	Przedsiębiorstwo społeczne musi posiadać organ konsultacyjno-doradczy złożony z pracowników lub ich przedstawicieli. W zależności od formy prawnej przedsiębiorstwa społecznego, organ konsultacyjno-doradczy może przybierać różne formy organizacyjne.
Sposób weryfikacji:	Weryfikacja w oparciu o: <ul style="list-style-type: none"> • statut, umowa spółki lub inny dokument o tym charakterze, lub • odpis aktualny z KRS lub innego rejestru, lub • uchwała o powołaniu organu konsultacyjno-doradczego, uchwała Walnego Zgromadzenia lub uchwała Zarządu o sposobie realizacji partycypacyjnego zarządzania – w przypadku spółek non profit.

Analiza warunku:

W przypadku, jeśli przedsiębiorstwo społeczne działa jako spółdzielnia socjalna utworzona przez osobę prawną, lub gdy liczba członków spółdzielni socjalnej jest niższa niż liczba pracowników niebędących jej członkami, powoływanie organu konsultacyjno-doradczego nie jest w ogóle wymagane. W takich podmiotach wymagane jest bowiem zwoływanie przez ten podmiot spotkania konsultacyjnego, szczegółowo opisanego w art. 7a ustawy o spółdzielniach socjalnych. Wyłączenie to zostało jednoznacznie wskazane w art. 7 ust. 5 ustawy o ekonomii społecznej.

W przypadku jeśli o przyznanie statusu przedsiębiorstwa społecznego występuje spółka z o.o., spółka akcyjna lub klub sportowy będący spółką, wymagane jest, aby organem konsultacyjno-doradczym była rada nadzorcza albo komisja rewizyjna. Rada nadzorcza albo komisja rewizyjna powinna posiadać zatem kompetencje takiego organu. Podmioty te nie mają innej możliwości spełnienia kryterium posiadania organu konsultacyjno-doradczego, jak tylko poprzez radę nadzorczą lub komisję rewizyjną. W skład rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej, pełniących jednocześnie funkcję organu konsultacyjno-doradczego mogą wchodzić pracownicy lub ich przedstawiciele, jednak mając na uwadze szczególną specyfikę wewnętrzną organizacji ww. spółek, należy dopuścić sytuację braku pracowników lub ich przedstawicieli w strukturach tych organów.

W pozostałych przypadkach, to przedsiębiorstwo społeczne decyduje, w jaki sposób organ konsultacyjno-doradczy zostanie włączony w strukturę organizacyjną podmiotu. Może to być rozwiązane poprzez wprowadzenie nowego organu statutowego ujawnionego w KRS, modyfikację składu już istniejącego organu statutowego lub poprzez wprowadzenie nowego organu konsultacyjno-doradczego, nie wpisanego do KRS.

W skład organu konsultacyjno–doradczego mają co do zasady wchodzić wszystkie osoby zatrudnione w tym przedsiębiorstwie społecznym. Wyjątek stanowi sytuacja, gdy podmiot zatrudnia ponad 10 pracowników. W takiej sytuacji organ konsultacyjno-doradczy może składać się z przedstawicieli pracowników – wymagane jest, aby były to co najmniej 3 osoby.

Kompetencje organu konsultacyjno–doradczego powinny zostać określone w statucie, umowie spółki lub innym dokumencie o tym charakterze lub w uchwale właściwego organu i obejmować co najmniej następujące kompetencje:

- zapoznanie się nie rzadziej niż raz do roku z wynikami działalności i wyrażenie opinii w tym zakresie;
- opiniowanie regulaminu pracy i zasad organizacji pracy oraz proponowanych zmiany w tych dokumentach;
- opiniowanie planowanych działań przedsiębiorstwa społecznego, w szczególności podejmowanych na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej.

g) Ograniczenia w zakresie rozporządzania majątkiem

Podstawa prawna: Art. 8 ust. 1 ustawy	
Opis warunku:	W art. 8 ust. 1 ustawy o ekonomii społecznej wskazano ograniczenia dotyczące dysponowania majątkiem przedsiębiorstwa społecznego w określonych sytuacjach tj. przy udzielaniu pożyczek, przekazywaniu majątku, wykorzystywaniu majątku, oraz dokonywania zakupów towarów.
Sposób weryfikacji:	Na etapie przyznawania statusu przedsiębiorstwa społecznego weryfikacja następuje na podstawie oświadczenia złożonego i załączonego do wniosku o przyznanie statusu.

Analiza warunku:

Zapisy ustawy mówią o tym, że przedsiębiorstwo społeczne nie może:

- udzielać pożyczek osobom prawnym z nim powiązanym oraz swoim członkom, członkom organów tego przedsiębiorstwa, osobom zatrudnionym w tym przedsiębiorstwie oraz osobom, z którymi osoby zatrudnione pozostają w związku małżeńskim, we wspólnym pożyciu albo w stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa w linii prostej, pokrewieństwa lub powinowactwa w linii bocznej do drugiego stopnia albo są związani z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli. Dotyczy to również zakazu zabezpieczania zobowiązań tych osób majątkiem przedsiębiorstwa społecznego;
- przekazywać na rzecz tych osób majątku na zasadach innych niż w przypadku osób trzecich, w szczególności jeśli odbywa się to nieodpłatnie lub na preferencyjnych warunkach;

- wykorzystywać majątku na rzecz tych osób na zasadach innych niż w przypadku osób trzecich, chyba że wynika to z celu statutowego;
- dokonywać zakupów towarów lub usług od tych osób na zasadach innych niż w przypadku osób trzecich lub po cenach wyższych niż rynkowe.

Przedsiębiorstwo społeczne może wprowadzić te zapisy do statutu, umowy spółki lub innego dokumentu o charakterze ustrojowym. Odpowiednie zapisy mogą znaleźć się również w uchwale właściwego organu. Ważne jest, aby zawarty zapis zawierał wszystkie elementy wskazane w art. 8 ust. 1 ustawy o ekonomii społecznej. Przedsiębiorstwo społeczne może modyfikować te zapisy wyłącznie w zakresie ich dostosowania do swojej sytuacji formalno-prawnej (np. fundacja może usunąć zapisy odnoszące się do członków organizacji, gdyż fundacja nie posiada członków).

h) Zasady przeznaczania zysku/nadwyżki bilansowej

Podstawa prawna: Art. 9 ust. 1 ustawy	
Opis warunku:	Zysk lub nadwyżka bilansowa, wypracowana przez przedsiębiorstwo społeczne nie może być przeznaczona do podziału pomiędzy członków, udziałowców, akcjonariuszy i osoby zatrudnione w tym podmiocie.
Sposób weryfikacji:	Weryfikacja warunku w oparciu o: <ul style="list-style-type: none"> • statut, umowa spółki lub inny dokument o tym charakterze, lub • uchwała o przeznaczeniu zysku / nadwyżki bilansowej, lub • polityka rachunkowości PES, ostatnie zatwierdzone sprawozdanie finansowe, a w przypadku, gdy podmiot zgodnie z obowiązującymi przepisami nie sporządził i nie zatwierdził sprawozdania – dokumentacja za okres od dnia powstania tego podmiotu.

Analiza warunku:

Warunek dotyczy zysku lub nadwyżki bilansowej wypracowanej przez przedsiębiorstwo społeczne w ramach działalności wymienionej w art. 3 ust. 1 ustawy (czyli działalności gospodarczej, odpłatnej pożytku publicznego lub innej o charakterze odpłatnym). Zysk lub nadwyżka bilansowa nie może być przeznaczona do podziału pomiędzy członków organizacji, udziałowców, akcjonariuszy i osoby zatrudnione. Warunek ten jest w praktyce realizacją idei podmiotu non-profit. Zysk lub nadwyżka bilansowa wypracowane przez podmiot mogą być przeznaczone np. na: realizację celów statutowych, pokrycie strat z lat ubiegłych, reintegrację społeczną i zawodową pracowników, dalszy rozwój przedsiębiorstwa społecznego lub na tworzenie kapitału podmiotu. Z uwagi na szczególne zapisy ustawy Prawo spółdzielcze (art. 183), ustawa o ekonomii społecznej (art. 9 ust. 2), w przypadku spółdzielni pracy, wyłączyła prawo członków tych spółdzielni do udziału w nadwyżce bilansowej.

Jeżeli chodzi o spółdzielnie produkcji rolnej, to przepisy dotyczące zakazu podziału nadwyżki bilansowej z art. 9 ustawy o ekonomii społecznej nie mają do nich zastosowania. Wynagrodzenie w takich spółdzielniach jest kształtowane jako udział w dochodzie podzielonym stosownie do wkładu pracy, a nie jako nadwyżka bilansowa.

4. Dodatkowe warunki posiadania statusu przedsiębiorstwa społecznego

a) Obowiązek informowania osób zatrudnianych o możliwości utraty prawa do specjalnego zasiłku opiekuńczego

Podstawa prawna: Art. 5 ust. 4 ustawy	
Opis warunku:	Jeśli przedsiębiorstwo społeczne chce zatrudnić pracowników uprawnionych do otrzymywania specjalnego zasiłku opiekuńczego, o którym mowa w art. 16a ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, musi ich poinformować o skutkach podjęcia zatrudnienia w zakresie prawa do tego zasiłku.
Sposób weryfikacji:	Warunek nie podlega weryfikacji na etapie ubiegania się o przyznanie statusu przedsiębiorstwa społecznego. Na etapie kontroli przedsiębiorstwa społecznego kryterium może być zweryfikowane poprzez: <ul style="list-style-type: none"> oświadczenie Wnioskodawcy, lub dokumenty potwierdzające fakt poinformowania, imienne pismo, wiadomość e- mail itp.

Analiza warunku:

Specjalny zasiłek opiekuńczy to świadczenie pieniężne, które przysługuje osobom, które ze względu na konieczność sprawowania opieki nad osobą niepełnosprawną zmuszone były zrezygnować z aktywności zawodowej. Ponieważ zasiłek ten przysługuje między innymi osobom nie pracującym oraz jest obwarowany kryterium dochodowym, podjęcie pracy w przedsiębiorstwie społecznym może (choć nie musi) spowodować utratę tego zasiłku. W związku z tym, przedsiębiorstwo społeczne powinno poinformować taką osobę o skutkach podjęcia zatrudnienia.

Obowiązek określony w art. 5 ust. 4 ustawy o ekonomii społecznej dotyczy tych osób, które zostały zatrudnione w przedsiębiorstwie społecznym i posiadają status osoby zagrożonej wykluczeniem społecznym, o której mowa w art. 2 pkt 6 lit. g ustawy. Przedsiębiorstwo społeczne nie jest podmiotem uprawnionym do weryfikacji, czy zatrudnienie konkretnej osoby spowoduje faktycznie utratę prawa do specjalnego zasiłku opiekuńczego.

W związku z tym nie musi rozstrzygać, czy osoba zatrudniana faktycznie straci ten zasiłek po podjęciu zatrudnienia. Do spełnienia kryterium wystarczające jest poinformowanie, że podjęcie pracy może spowodować utratę prawa do zasiłku opiekuńczego.

b) Wymóg tworzenia indywidualnych planów reintegracyjnych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Podstawa prawna: Art. 6 ustawy	
Opis warunku:	W przypadku, jeśli przedsiębiorstwo społeczne otrzyma wsparcie na zatrudnienie osoby zagrożonej wykluczeniem społecznym ze środków Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) lub środków europejskich (w tym za pośrednictwem ośrodka wsparcia ekonomii społecznej), jest zobowiązane do opracowania i realizacji indywidualnych planów reintegracyjnych dla

	każdej z osób objętych wsparciem, przez okres nie krótszy niż okres, na jaki został udzielony instrument wsparcia lub nie krótszy niż okres zatrudnienia tej osoby.
Sposób weryfikacji:	<p>Warunek nie podlega weryfikacji na etapie ubiegania się o przyznanie statusu przedsiębiorstwa społecznego.</p> <p>Na etapie kontroli przedsiębiorstwa społecznego kryterium może być zweryfikowane poprzez sprawdzenie zapisów indywidualnych planów reintegracyjnych w odniesieniu do wszystkich lub wybranych pracowników przedsiębiorstwa społecznego, dla których takie plany powinny być utworzone.</p> <p>Przy weryfikacji tego warunku należy pamiętać, że ustawa określa minimalny zakres merytoryczny indywidualnego planu reintegracyjnego, ale nie określa jego wzoru, co oznacza, że przedsiębiorstwo społeczne ma pewną dowolność w zakresie formy tego dokumentu.</p>

Analiza warunku:

Warunek nie ma zastosowania, jeśli przedsiębiorstwo społeczne nie otrzymało wsparcia ze środków Funduszu Pracy, PFRON oraz środków europejskich w tym za pośrednictwem ośrodka wsparcia ekonomii społecznej na utworzenie stanowiska pracy lub na finansowanie kosztów wynagrodzenia lub kosztów płacy, dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Warunek nie podlega weryfikacji na etapie ubiegania się o przyznanie statusu przedsiębiorstwa społecznego. Wynika to z zapisu art. 12 ust. 3 ustawy o ekonomii społecznej – do wniosku o uzyskanie statusu przedsiębiorstwa społecznego nie załącza się dokumentów potwierdzających spełnienie kryterium określonego w art. 6 ustawy (nie jest on wymieniony w treści art. 12 ust. 3 ustawy). Oznacza to, że warunek nie jest weryfikowany na etapie przyznawania statusu przedsiębiorstwa społecznego, a jedynie na etapie kontroli przedsiębiorstwa już istniejącego. Rozwiązanie to jest spowodowane specyfiką indywidualnego planu reintegracyjnego. Dokument ten jest ściśle powiązany z przyznanymi przedsiębiorstwu społecznemu instrumentami wsparcia.

Zgodnie z art. 6 ust. 3 ustawy o ekonomii społecznej indywidualny plan reintegracyjny musi zawierać w szczególności informacje o:

- sytuacji społecznej i zawodowej pracownika,
- planowanych działaniach z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej,
- zakładanych efektach tych działań i sposobie ich oceny.

Indywidualny plan reintegracyjny musi być przygotowany na okres nie krótszy niż czas, w jakim osoba ta będzie objęta wsparciem ze środków Funduszu Pracy, PFRON lub środków europejskich. Indywidualnego planu reintegracyjnego nie sporządza się w sytuacji, gdy osoba zagrożona wykluczeniem społecznym realizuje w zakładzie aktywności zawodowej indywidualny program rehabilitacji zawodowej i społecznej.

5. Procedura przyznawania statusu przedsiębiorstwa społecznego

Status przedsiębiorstwa społecznego przyznawany jest w drodze decyzji administracyjnej wojewody, właściwego ze względu na siedzibę podmiotu ubiegającego się o ten status.

Art. 12 ust. 2 ustawy określa zakres przedmiotowy wniosku. Są to: nazwa, forma prawna podmiotu, adres siedziby i miejsce wykonywanej działalności, numery NIP i REGON, numer KRS lub numer z innej ewidencji, określenie celu działalności podmiotu (reintegracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub realizacja usług społecznych) oraz planowany przedmiot dominującej działalności.

Odnośnie procedowania wniosku oraz formy w jakiej ma być złożony zastosowanie mają przepisy kodeksu postępowania administracyjnego.

Dodatkowo, art. 12 ust. 3 ustawy o ekonomii społecznej wskazuje, że do wniosku należy załączyć dokumenty potwierdzające spełnienie przez wnioskodawcę warunków, jakie musi spełnić przedsiębiorstwo społeczne. Zgodnie z ustawą do wniosku należy załączyć w szczególności: statut, umowę spółki lub inny dokument o tym charakterze oraz odpowiednie uchwały i regulaminy oraz zaświadczenia lub oświadczenia.

W przypadku, jeśli wniosek o przyznanie statusu przedsiębiorstwa społecznego składany jest przez spółdzielnię socjalną, nie ma ona obowiązku składania załączników potwierdzających spełnienie warunków, o których mowa w art. 3, art. 4 ust. 1, art. 5 oraz art. 7–9 ustawy o ekonomii społecznej. Jednoznacznie wskazuje na to zapis art. 12 ust. 4 ustawy o ekonomii społecznej.

Ponieważ ustawa nie zakłada zamkniętego katalogu dokumentów, jakie obligatoryjnie należy załączyć do wniosku o przyznanie statusu przedsiębiorstwa społecznego, wykaz załączonych dokumentów może być w każdym przypadku inny. Pracownik Urzędu Wojewódzkiego weryfikuje wniosek w oparciu o przedstawione dokumenty. Jeśli weryfikacja przebiegnie pozytywnie, podmiot składający wniosek otrzymuje status przedsiębiorstwa społecznego w drodze decyzji administracyjnej. Jeśli jednak przedstawione dokumenty są niewystarczające organ, w ramach prowadzonego postępowania administracyjnego, wzywa wnioskującego do uzupełnienia dokumentów w określonym terminie.

W przypadku, jeśli po weryfikacji wniosku wojewoda stwierdza, że podmiot nie spełnia przesłanek pozwalających na przyznanie mu statusu przedsiębiorstwa społecznego, wydaje decyzję odmowną. Od decyzji tej przysługuje odwołanie, wnoszone do ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego za pośrednictwem wojewody.

6. Obowiązki sprawozdawcze spoczywające na przedsiębiorstwach społecznych.

Podmiot, który uzyska status przedsiębiorstwa społecznego zobowiązany jest do corocznego składania rocznego sprawozdania. Sprawozdanie takie przygotowuje się i składa wojewodzie właściwemu ze względu na siedzibę przedsiębiorstwa społecznego. Wymóg ten wynika z art. 10 ustawy o ekonomii społecznej. Sprawozdanie składa się w terminie do 31 marca za poprzedni rok kalendarzowy. Składane jest ono w formie elektronicznej za pomocą Centralnej Aplikacji Statystycznej, wzór sprawozdania oraz szczegółowe zasady jego sporządzania są określone w rozporządzeniu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 26 października 2022 r. w sprawie rocznego sprawozdania przedsiębiorstwa społecznego (Dz. U. poz. 2215).

Sprawozdanie przedsiębiorstwa społecznego zawiera:

- informacje dotyczące podmiotu – nazwa i forma prawna, adres siedziby, dane kontaktowe, NIP, REGON i KRS lub numer z innego rejestru, w którym podmiot jest zarejestrowany,
- szczegółowe informacje o podjętych działaniach dotyczących reintegracji zawodowej i społecznej osób zatrudnionych w przedsiębiorstwie społecznym, wraz opisem efektów tych działań,
- informację odnośnie struktury zatrudnienia w przedsiębiorstwie społecznym, w szczególności w zakresie spełnienia kryterium zatrudnienia minimum 30% osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (o ile kryterium to ma zastosowanie),
- informację o korzystaniu z instrumentów wsparcia, przewidzianych w art. 21, 22 i 24-26 ustawy.

Sprawozdanie, o którym mowa w art. 10 ustawy jest nowym obowiązkiem sprawozdawczym, niezależnym od innych obowiązków, którym podlegają podmioty posiadające status przedsiębiorstwa społecznego (np. stowarzyszenia, fundacje). Sprawozdanie po złożeniu do wojewody podlega weryfikacji pod względem poprawności i kompletności informacji w nim zawartych. Przedsiębiorstwo społeczne składa pierwsze sprawozdanie za rok kalendarzowy, w którym uzyskało ten status. Kolejne sprawozdania składane są w terminie do 31 marca każdego roku za rok poprzedni. Ostatnie sprawozdanie składane jest za rok, w którym podmiot utracił status przedsiębiorstwa społecznego.

Zgodnie z art. 14 ustawy, w przypadku niezłożenia sprawozdania z działalności przedsiębiorstwa społecznego w terminie określonym w ustawie, wojewoda wzywa podmiot do złożenia sprawozdania w terminie nie krótszym niż 14 dni od daty otrzymania tego wezwania. Jeśli przedsiębiorstwo społeczne nie zastosuje się do tego wezwania i nie złoży sprawozdania ze swojej działalności w wyznaczonym terminie utraci status przedsiębiorstwa społecznego na podstawie art. 17 pkt 1 ustawy. Utrata statusu przedsiębiorstwa społecznego wymaga wydania decyzji administracyjnej.

Powyższy tryb znajduje zastosowanie w każdej sytuacji, w której przedsiębiorstwo społeczne przestaje spełniać ustawowe warunki posiadania tego statusu (np. nie realizuje celów reintegracyjnych lub usług społecznych, nie zatrudnia wymaganej liczby osób lub odsetka osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, nie posiada organu konsultacyjno-doradczego, narusza zakazy dot. podziału zysku czy nadwyżki bilansowej lub ograniczenia związane z dysponowaniem majątkiem przedsiębiorstwa).

W przypadku utraty statusu przedsiębiorstwa społecznego na podstawie art. 17 pkt 1 (tj. z przyczyn, o których była mowa powyżej), podmiot może ponownie uzyskać ten status nie wcześniej niż po upływie roku. Inaczej ustawodawca zdecydował w sytuacji, w której utrata statusu nastąpiła z przyczyn, o których mowa w art. 17 pkt 2-4 ustawy, tj. w przypadku ogłoszenia upadłości lub oddalenia wniosku o jej ogłoszenie, otwarcia likwidacji lub gdy utrata statusu nastąpiła na własny wniosek przedsiębiorstwa społecznego – w tym przypadku ustawa nie wprowadza rocznego okresu karencji.

7. Nadzór i kontrola wojewody.

Wojewoda odpowiedzialny jest nie tylko za przyznawanie statusu przedsiębiorstwa społecznego. Wojewoda sprawuje też nadzór nad spełnianiem przez podmiot warunków posiadania statusu przedsiębiorstwa społecznego i może zarządzić kontrolę w tym zakresie. Zasady kontroli ze strony wojewody zostały opisane z art. 16 ustawy o ekonomii społecznej.

Przedsiębiorstwo społeczne ma obowiązek zgłaszania wojewodzie zmian powodujących naruszenie warunków posiadania statusu przedsiębiorstwa społecznego. Wymóg ten został opisany w art. 13 ustawy o ekonomii społecznej. Zgłaszając taką sytuację, przedsiębiorstwo społeczne powinno wskazać przyczyny naruszenia tych warunków. Po otrzymaniu tej informacji, wojewoda wzywa przedsiębiorstwo społeczne do wprowadzenia działań naprawczych. Termin na poprawę sytuacji ustawa określa jako nie krótszy niż 14 dni.

Na szczególną uwagę zasługuje rozwiązanie zawarte w art. 14 ust. 3 o ekonomii społecznej. Przedsiębiorstwo społeczne, które z przyczyn niezależnych przestało spełniać limit zatrudnienia 30% osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ogółu zatrudnionych (art. 5 ust. 2 ustawy), może zwrócić się do wojewody z wnioskiem, aby ten w drodze decyzji administracyjnej zwolnił to przedsiębiorstwo na czas określony, nie dłuższy niż 6 miesięcy, z obowiązku spełniania ww. warunku.

Poradnik został opracowany przez MRiPS (DES) w ramach Projektu System partypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej, na podstawie materiałów przygotowanych przez Zespół w składzie: Anna Górak, dr Karolina Jarosz, Dariusz Kurcman